MIŠLJENJA

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

574. PLENARNO ZASJEDANJE EUROPSKOG GOSPODARSKOG I SOCIJALNOG ODBORA, 14.12.2022.–15.12.2022.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Rodno osviještena ulaganja u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost”

(samoinicijativno mišljenje)

(2023/C 100/02)

Izvjestiteljica: **Cinzia DEL RIO**

Odluka Plenarne skupštine:	20.1.2022.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika
	(samoinicijativno mišljenje)
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	8.11.2022.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	14.12.2022.
Plenarno zasjedanje br.:	574
Rezultat glasanja	
(za/protiv/suzdržani):	163/5/14

1. **Zaključci i preporuke**

1.1 EGSO ponavlja da samo veća i bolja gospodarska i socijalna konvergencija u Europskoj uniji može pomoći u osiguravanju potpune rodne ravnopravnosti i promicanju jednakih mogućnosti temeljeći se na mjerama i strategijama koje su u skladu s europskim stupom socijalnih prava.

1.2 EGSO ističe da su države članice većinu nacionalnih planova za oporavak i otpornost izradile bez prethodne evaluacije učinka pojedinačnih ulaganja na uklanjanje rodnih nejednakosti i na olakšavanje pristupa žena tržištu rada i njihova zadržavanja na njemu. Samo je mali broj država donio strateški pristup koji se sastoji od posebnih i međusektorskih mjera i reformi u šest investicijskih osi iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost. Metodologija koju je donijela Europska komisija temelji se na evaluaciji učinka uspješnosti provedenih mjera. U tu svrhu EGSO preporučuje Europskoj komisiji da u fazi evaluacije donese posebne usporedive pokazatelje za mjerenje poboljšanja u pogledu jednakosti plaća, pristupa tržištu rada, usklađivanja radnog vremena i vremena pružanja skrbi te promicanja samopoduzetništva žena.

1.3 Mjere iz nacionalnih planova za oporavak i otpornost uključuju izravne i neizravne mjere s različitim učincima u kratkoročnom ili srednjoročnom razdoblju kako bi se potaknuo pristup žena svijetu rada i njihovo zadržavanje u njemu, ali je okvir mjera među zemljama rascjepkan i neujednačen. EGSO smatra da je prioritet u fazi provedbe nacionalnih planova za oporavak i otpornost jačanje izravnih i neizravnih mjera za koje će se morati pronaći sigurni i trajni investicijski kanali sa sredstvima programiranima i za srednjoročno i dugoročno razdoblje.

1.4 Kad je riječ o izravnim mjerama za promicanje zapošljavanja žena, EGSO smatra da bi poticaji za otvaranje stabilnih i kvalitetnih radnih mjesta za žene trebali imati prednost u odnosu na druge povremene poticaje te da bi ih trebalo isključiti iz konteksta državnih potpora.

1.5 EGSO poziva na jačanje klauzule o nagrađivanju za poduzeća koja promiču zapošljavanje žena i njezino proširenje na sve projekte javne nabave te na regulaciju javnih natječaja za provedbena tijela uz izričito navođenje ciljeva rodne ravnopravnosti.

1.6 EGSO pozdravlja prateće mjere i mjere potpore za samopoduzetništvo koje su predviđene u nekim nacionalnim planovima za oporavak i otpornost te se nada da će potpora obuhvaćati i mjere za financijsko osposobljavanje i osposobljavanje u području upravljanja te pristup financijskim instrumentima.

1.7 Kao što je navedeno u Komunikaciji Europske komisije o rodnoj ravnopravnosti, EGSO smatra da je u provedbi nacionalnih planova za oporavak i otpornost važno djelovati u fiskalnom području putem poreznih olakšica na drugi dohodak u kućanstvima s nižim dohotkom i na dohodak obitelji sa samohranim roditeljem slabijeg imovinskog stanja.

1.8 Neizravne mjere u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost uključuju ulaganja u usluge za djecu i usluge skrbi. EGSO smatra da je prioritet ulagati sredstva u usluge za usklađivanje radnog vremena i vremena dugotrajne skrbi, provoditi dodatne usluge i osiguravati dostupnost tih usluga kućanstvima s niskim dohotkom.

1.9 EGSO smatra da se više ne mogu odgađati konkretna ulaganja za poticanje sudjelovanja žena u tehničkim i znanstvenim institutima te u prirodoslovno-tehničkim sveučilišnim programima (STEM), što može pospješiti zapošljavanje žena u sektorima u kojima trenutačno prevladavaju muškarci, imajući pritom u vidu razvoj situacije na srednji i dugi rok.

1.10 EGSO preporučuje da se nacionalni planovi za oporavak i otpornost planiraju koordinirano i usklađeno sa svim drugim resursima i programima EU-a, počevši od sredstava i programa za koheziju i ruralna područja. U evaluaciji Europske komisije u okviru europskog semestra s preporukama za pojedine zemlje ti bi se ciljevi trebali uzeti u obzir iz rodne perspektive s novim transparentnim i dostupnim pokazateljima koji su usporedivi među zemljama i raščlanjeni po rodu.

1.11 EGSO preporučuje da donošenje rodno osjetljivog proračuna na svim razinama javne uprave postane obvezan korak predviđen u fazi europskog semestra.

1.12 Dostupni podaci pokazuju da su socijalni partneri i organizacije civilnog društva u većini zemalja bili slabo i povremeno uključeni. EGSO preporučuje da oni u potpunosti sudjeluju u provedbi, praćenju i evaluaciji nacionalnih planova za oporavak i otpornost na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini.

2. **Uvod**

2.1 Cilj je ovog mišljenja istaknuti reforme i ulaganja koji utječu na poticanje rodne ravnopravnosti, a koje su države članice predvidjele u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost, na temelju raspoloživih informacija koje ažuriraju i Europska komisija, Europski parlament te Predsjedništvo Europske unije. Valja napomenuti da EIGE (Europski institut za ravnopravnost spolova) za švedsko predsjedanje Vijećem EU-a 2023. provodi studiju o rodnoj ravnopravnosti i uključivanju rodne dimenzije u oporavak od bolesti COVID-19 ([1]), konkretno o mjerama predviđenima u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost koje uključuju rodno osjetljiv pristup u svim fazama, od izrade programa do provedbe i evaluacije, te o mjeri u kojoj su države članice smatrale da ravnopravnost pridonosi oporavku.

2.2 Europsko vijeće je u svojim zaključcima od 21. srpnja 2020. donijelo plan *Next Generation EU* (NGEU) zajedno s višegodišnjim financijskim okvirom za razdoblje 2021. – 2027. (VFO za razdoblje 2021. – 2027.). Među ciljevima VFO-a i NGEU-a navodi se i promicanje jednakih mogućnosti osiguravanjem toga da se rodna perspektiva uključi u aktivnosti i mjere relevantnih programa i instrumenata te da se njima može djelotvorno doprinijeti postizanju ravnopravnosti u skladu s europskom strategijom.

([1]) Studija EIGE-a *Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery* (Rodna ravnopravnost i rodno osviještena politika u oporavku od bolesti COVID-19), objavljivanje predviđeno 2023.

2.3 Uredbom (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća ([2]) uspostavlja se Mehanizam za oporavak i otpornost, čiji je cilj poduprijeti oporavak nakon pandemije, promicati koheziju i ulagati u zelenu i digitalnu tranziciju. U Uredbi se izričito navodi da nacionalni planovi za oporavak i otpornost moraju promicati rodnu ravnopravnost. EGSO podržava Uredbu u pogledu važnosti mjera za borbu protiv rodne neravnopravnosti jer su te mjere u skladu s ciljevima europskog stupa socijalnih prava.

2.4 Europska komisija je u svojoj komunikaciji naslovljenoj „Godišnja strategija održivog rasta 2021." od 17. rujna 2020. iznijela smjernice Mehanizma za oporavak i otpornost i pozvala države članice da posvete posebnu pozornost skupinama u nepovoljnom položaju, ženama i mladima koji ulaze na tržište rada osiguravanjem kvalitetnih mogućnosti zapošljavanja.

2.5 Delegiranom uredbom EU-a od 28. rujna 2021. utvrđuju se zajednički pokazatelji i detaljni elementi tablice pokazatelja za oporavak i otpornost, pri čemu je utvrđeno 14 pokazatelja. Od utvrđenih pokazatelja samo su četiri raščlanjena po rodu ([3]). Nedostaje, na primjer, raščlamba po rodu u pokazateljima 6 i 9, koji se odnose na poduzeća kojima upravljaju žene i koja primaju potporu.

2.6 Rat u Ukrajini, koji je posljedica ruske agresije, doveo je do znatnog usporavanja, a izgledi za rast obilježeni su nesigurnošću, osobito u pogledu opskrbe energetskim resursima i povećanja troškova, što utječe na raspodjelu troškova i ulaganja u nacionalne proračune. Ta će nesigurnost utjecati i na provedbu nacionalnih planova za oporavak i otpornost.

2.7 Svijet rada i društvo u cjelini pokušavaju izaći iz krize uz pomoć dugoročnog gospodarskog i socijalnog oporavka na kojem se temelje nacionalni planovi za oporavak i otpornost i koji se ne može izostaviti iz donošenja rodno usmjerenog okvira za rješavanje i prevladavanje nejednakosti i rodnih razlika koje je kriza uzrokovana bolešću COVID-19, nažalost, produbila u nekim proizvodnim sektorima, skupinama stanovništva i područjima ([4]).

3. **Kontekst, priprema financiranja i sredstva koja se dodjeljuju u okviru nacionalnih planova za oporavak i otpornost**

3.1 Europska komisija prošlog je srpnja Europskom parlamentu i Vijeću predstavila izvješće o pregledu provedbe programa, koje se bavi i rodnom neravnopravnošću ([5]). U izvješću se objašnjava trenutačno stanje financijskih doprinosa koje su države članice dobile na temelju podnesenih nacionalnih planova za oporavak i otpornost, iz kojih proizlaze glavni prioriteti 25 nacionalnih planova za oporavak i otpornost koji su analizirani na temelju šest stupova iz Mehanizma za oporavak i otpornost ([6]).

3.2 Većina mjera koje su predložile države članice ima međusektorske ciljeve koji nisu nužno posebno usmjereni na rodnu ravnopravnost; od 129 predloženih mjera, dosad je samo njih 13 pokrenuto ulaganjima. Nisu sve države članice predvidjele reforme i resurse koji bi bili izričito usmjereni na izazove povezane s rodnim pitanjima ili u kojima bi žene bile korisnice. Jednako su slabe i inovativne mjere u sektorima s niskom stopom zaposlenosti žena ([7]). Mnogo ih je usmjereno na zaštitu djece, skrb i obrazovanje. Izvješće Komisije pokazuje da samo nekoliko zemalja ima nacionalne planove za oporavak i otpornost koji uključuju strateški pristup s pomoću mjera i reformi usmjerenih na rodnu ravnopravnost.

3.3 Druge države članice dale su prednost određenim osima kao što su mjere za socijalnu i teritorijalnu koheziju, uz naglasak na jednake mogućnosti, što često uključuje i cilj rodne ravnopravnosti, ili pak mjere usmjerene na ranjive skupine koje često uključuju žene i mlade, a naposljetku i mjere koje prate zelenu i digitalnu tranziciju s naglaskom na

([2]) Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17.).

([3]) To su, konkretno, sljedeći pokazatelji: (a) istraživači koji rade u istraživačkim ustanovama koje su primile potporu; (b) broj sudionika koji se obrazuju ili osposobljavaju; (c) broj osoba koje su zaposlene ili traže posao; (d) broj mladih u dobi od 15 do 29 godina koji primaju potporu.

([4]) Istraživanje EIGE-a iz 2021. godine *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* (Rodna ravnopravnost i socioekonomske posljedice pandemije bolesti COVID-19).

([5]) COM(2022) 383 final.

([6]) Nizozemska je nacionalni plan za oporavak i otpornost dostavila kasnije od drugih država; mađarski nacionalni plan za oporavak i otpornost trenutačno je obustavljen zbog pitanja povezanih s poštovanjem vladavine prava.

([7]) Vidjeti bilješku 1. i članak *„PNRR Italia, Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?"* (Talijanski plan za oporavak i otpornost, rodni jaz i politike za inovacije i digitalizaciju u nacionalnom planu za oporavak i otpornost: koje se mjere poduzimaju?), autorice: Marusca de Castris, Sveučilište Roma Tre, i Barbara Martini, Sveučilište Roma Tor Vergata, rujan 2022.

osposobljavanje, pri čemu žene u nekim zemljama nemaju jednak pristup programima osposobljavanja i prekvalifikacije. Treba napomenuti da većina država članica u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost u okviru mjera za potporu rodnoj ravnopravnosti rodno uvjetovano nasilje nije utvrdila kao jedan od izazova.

3.4 Nacionalni planovi za oporavak i otpornost izrađeni su na temelju prethodne evaluacije gospodarske i socijalne situacije na nacionalnoj razini u skladu s već utvrđenim prioritetima potrošnje za koje se nije uzela u obzir rodna dimenzija ni u pogledu dodjele sredstava ni ispitivanja sadržaja podnesenih projekata ulaganja. Izvorni Prijedlog uredbe Europske komisije o Mehanizmu za oporavak i otpornost nije sadržavao nikakvo upućivanje na rodnu ravnopravnost kao cilj i u njemu se žene nisu spominjale kao posebni ciljni korisnici. Tek je naknadno, zbog pritisaka gospodarskih i socijalnih partnera i organizacija civilnog društva, Uredbom objavljenom u veljači 2021. u nacionalne planove za oporavak i otpornost uvedena rodna dimenzija. Zbog toga rodna dimenzija i donošenje rodno osjetljivog proračuna nisu prisutni u svim nacionalnim planovima za oporavak i otpornost, već samo u onima u kojima je izvorno uspostavljena rodno orijentirana kvaliteta potrošnje i ulaganja.

3.5 Mehanizmom za oporavak i otpornost utvrđuje se da države članice navedu kako se nacionalnim planovima za oporavak i otpornost rješava problem rodnih razlika, ali će se evaluacija učinka provesti uzimajući u obzir samo uspješnost donesenih mjera. Stoga je važno da Europska komisija u fazi evaluacije uporabom posebnih usporedivih pokazatelja izmjeri učinkovitost planiranih aktivnosti i ulaganja te uključi gospodarske i socijalne partnere i organizacije civilnog društva. Dosad prikupljeni podaci ne odražavaju stvarno stanje na nacionalnoj razini. Danas je stoga teško reći koji je učinak nekih mjera za borbu protiv rodne diskriminacije, posebno višestruke diskriminacije, u okviru šest stupova.

3.6 Danas iz sredstava dodijeljenih nacionalnim planovima za oporavak i otpornost nije moguće dobiti jasnu sliku o ulaganjima koja se podupiru ne samo Mehanizmom za oporavak i otpornost, nego i dodatnim nacionalnim javnim i privatnim sredstvima namijenjenima isključivo za rodnu ravnopravnost u različitim područjima svijeta rada i društva. Dodijeljena sredstva moći će se kvantificirati tek u provedbenoj fazi.

3.7 Međutim, prema izvješću Europske komisije o posebnim mjerama za rodnu ravnopravnost predviđenima u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost postotak mjera znatno se razlikuje, od 11 % koje je dodijelila Švedska do manje od 1 % u Hrvatskoj i ispod 2 % u nekoliko zemalja, ali bi trebalo uzeti u obzir i učinak neizravnih mjera predviđenih u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost te izravnih i neizravnih mjera predviđenih zajedničkim sredstvima u okviru instrumenta NGEU, kojima se dopunjuju nacionalni planovi za oporavak i otpornost, kao što su sredstva iz inicijative React-EU i EPFRR (Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj).

3.8 Prema izvješću Komisije i prvim informacijama koje je prikupio EIGE slika koja prevladava pokazuje rascjepkanost i neujednačenost među zemljama. Nemaju sve zemlje podatke iskazane po spolu, unatoč tome što je Europska komisija to od njih zatražila kako bi na temelju nekih zajedničkih elemenata mogla redovito i pravodobno izvješćivati o rashodima povezanima s rodnim pitanjima u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost.

3.9 Budući da nisu sve države članice stavile na raspolaganje detaljne analize temeljene na rodu prije izrade nacionalnih planova za oporavak i otpornost, nedostaje evaluacija učinka mjera na dodatno i kvalitetno zapošljavanje i kvalificirana radna mjesta. Rodnu ravnopravnost 14 je zemalja smatralo općim međusektorskim načelom ([8]); jedino je Španjolska u cijelom nacionalnom planu za oporavak i otpornost navela kriterij uključivanja rodne osviještenosti (engl. *gender mainstreaming*). Italija je uvela posebne mjere za rodnu ravnopravnost i razradila učinak mjera i u smislu povećanja zaposlenosti, ali i dalje postoji zabrinutost u pogledu njihove stvarne učinkovitosti i kvalitete intervencija ([9]). U drugim su zemljama za promicanje jednakih mogućnosti među rodovima predviđene neizravne mjere kao što su ulaganja u ravnotežu između poslovnog i privatnog života, ulaganje u usluge skrbi, poticanje osposobljavanja u području STEM-a, poboljšanje radnih uvjeta i osposobljavanje, koje će imati srednjoročni i dugoročni učinak koji se danas ne može kvantificirati. Osim tih ulaganja neke su države članice predvidjele i izravna ulaganja kao što su poticaji za zapošljavanje i olakšice za žensko poduzetništvo.

([8]) Vidjeti bilješku 1.
([9]) Vidjeti bilješku 6.

3.10 Neke su zemlje posvetile posebnu pozornost rodnoj perspektivi u nabavi (engl. *gender procurement*) ([10]) uz pomoć mjera uvjetovanosti za zapošljavanje žena i mladih u ugovorima o javnoj nabavi sklopljenima s pomoću sredstava iz nacionalnih planova za oporavak i otpornost. Bilo bi poželjno urediti javne natječaje za provedbena tijela izričitim navođenjem ciljeva rodne ravnopravnosti.

3.11 Među inovativne nacionalne planove za oporavak i otpornost u tom području svrstavaju se, na primjer, nacionalni planovi za oporavak i otpornost Španjolske, Italije i Francuske. Španjolskim nacionalnim planom za oporavak i otpornost uvedena je značajna obveza da svi javni administrativni postupci moraju imati rodnu perspektivu. Talijanskim nacionalnim planom za oporavak i otpornost uvedene su smjernice o jednakim mogućnostima u ugovore koji se financiraju iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost, kojima se predviđa primjena mjera nagrađivanja i obrazaca za odredbe u obavijestima o natječaju, koje se razlikuju ovisno o sektoru, vrsti i prirodi projekta, uz obvezu da se 30 % zapošljavanja rezervira za provedbu ugovora za mlade mlađe od 36 godina i žene, kao i za certifikaciju da je poduzeće rodno ravnopravno. S druge strane, za poduzeća je francuskim nacionalnim planom za oporavak i otpornost utvrđeno uvođenje novih pokazatelja za utvrđivanje profesionalne ravnopravnosti i napretka s pomoću akcijskog plana, dok se irskim i hrvatskim nacionalnim planovima za oporavak i otpornost dodjeljuju novčane nagrade onim poduzećima koja stvaraju vlastite kriterije za promicanje rodne ravnopravnosti ([11]).

3.12 Izvješće Europske komisije iz srpnja 2022. pokazuje da su se rasprave s gospodarskim i socijalnim partnerima te organizacijama civilnog društva za vrijeme pripreme nacionalnih planova za oporavak i otpornost vodile vrlo slabo i povremeno. Socijalni akteri i druge organizacije civilnog društva izrazili su veliku zabrinutost u pogledu sudjelovanja u fazi provedbe i praćenja mjera. Konkretno, stručnjaci za rodna pitanja ([12]) smatraju da će bez pouzdanih, usporedivih i ciljanih podataka raščlanjenih po rodu koji su prije svega kvalitetni i obuhvaćaju različita područja i sektore, biti teško vrednovati učinak mjera. EGSO snažno preporučuje europskim, nacionalnim i regionalnim institucijama da socijalne partnere i organizacije civilnog društva koje se bave promicanjem rodne ravnopravnosti u većoj mjeri uključe u provedbu, evaluaciju i praćenje nacionalnih planova za oporavak i otpornost.

4. **Ocjena konteksta nacionalnih planova za oporavak i otpornost**

4.1 EGSO naglašava važnost provedbe UN-ova Programa održivog razvoja do 2030. u kojem je postizanje rodne ravnopravnosti (engl. *gender equality*) uvršteno u 17 ciljeva, zajedno s ciljevima navedenima u komunikaciji Europske komisije naslovljenoj „Unija ravnopravnosti: Strategija za rodnu ravnopravnost 2020. – 2025.” ([13]) u kontekstu ravnopravnog sudjelovanja u raznim gospodarskim sektorima i razlike u plaći između žena i muškaraca.

4.2 Strategija za rodnu ravnopravnost obuhvaća politike i mjere za borbu protiv svih oblika diskriminacije i nejednakosti, među ostalim i kad je riječ o LGBTIQ osobama ([14]), te mora biti referentna točka za provedbu nacionalnih planova za oporavak i otpornost. EGSO naglašava važnost provedbe ključnih mjera, zajedničkih svim stranama, usmjerenih na osiguravanje ravnopravnog sudjelovanja i jednakih mogućnosti na tržištu rada, zatim smanjenja razlike u plaćama za jednake pozicije i nedostatka pristupa višim rukovodećim položajima te postizanja rodne ravnoteže u procesu donošenja

([10]) Rodna perspektiva u nabavi inovativna je strategija koju je uvela Europska komisija kako bi potaknula ulaganja u ravnopravnost uvođenjem posebnih rodno osjetljivih zahtjeva ili kriterija u obliku poticaja za sudjelovanje u nabavi ili kriterija za dodjelu koji uključuju socijalne parametre. Rodnom perspektivom u nabavi nastoji se povećati rodna ravnopravnost na tržištu rada, poboljšati prisutnost žena na višim položajima i smanjiti razlika u plaći.
EIGE je 2022. objavio izvješće *Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU* (Rodna perspektiva u javnoj nabavi: ključ za pravednu i učinkovitu javnu potrošnju u EU-u), u kojem, uz studije slučaja i preporuke, navodi kako javna nabava može usmjeriti i poduprijeti rodnu ravnopravnost poboljšanjem učinkovitosti i kvalitete javnih troškova.

([11]) Podaci prikupljeni analizom EIGE-a, vidjeti bilješku 1.

([12]) Brifing Europskog parlamenta iz travnja 2022., *Gender equality in the Recovery and Resilience Facility* (Rodna ravnopravnost u Mehanizmu za oporavak i otpornost), u kojem se prenosi zabrinutost iz nekoliko studija koje su na nacionalnoj razini proveli istraživački centri ili sveučilišta.

([13]) Komunikacija Europske komisije Europskog parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 5. ožujka 2020. COM/2020/152 final.

([14]) Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Unija ravnopravnosti: Strategija o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020. – 2025.” usvojenoj 2021. SL C 286, 16.7.2021., str. 128.

odluka i političkom procesu. EGSO poziva na brzo donošenje i provedbu Direktive o transparentnosti plaća ([15]), kojom se utvrđuju instrumenti i mjere na nacionalnoj razini za rješavanje problema razlika u plaćama i njegovo uklanjanje, te poziva na pomno praćenje uzroka i odgovornosti.

4.3 Cilj boljeg sudjelovanja žena na tržištu rada mora se postići na strukturiran i sveobuhvatan način, uzimajući u obzir gospodarske, obrazovne, geografske, društvene i kulturološke varijable, među ostalim i u udaljenim i ruralnim područjima. U tom bi pogledu trebalo usvojiti integrirani pristup na način da se ustanovi doprinos svih europskih, nacionalnih i regionalnih institucija putem uspješnih mehanizama socijalnog dijaloga sa svim dionicima na raznim razinama.

4.4 Kako bi se povećalo sudjelovanje žena na tržištu rada, EGSO naglašava da je hitno potrebno da sve države članice što prije primijene Direktivu o ravnoteži između poslovnog i privatnog života (Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća ([16])), kojom se uvode pravila o dopustu zbog obiteljskih razloga i fleksibilnim radnim uvjetima za radnike te promiče ravnopravna podjela obveza skrbi među roditeljima, čime se pomaže u uklanjanju prepreka koje u obitelji otežavaju slobodu izbora majčinstva i roditeljstva.

4.5 Preporuke za pojedine zemlje za 2019. i 2020., u okviru semestra, o mjerama koje treba poduzeti za smanjenje rodnih nejednakosti potaknule su neke države članice da uključe rodnu dimenziju u nacionalne planove za oporavak i otpornost ([17]). Nažalost, okvir tih mjera među zemljama je neujednačen.

4.6 Zbog pandemije i njezina utjecaja na žene preporuke za pojedine zemlje izdavale su se povremeno. Godine 2022. samo su tri zemlje – Austrija, Njemačka i Poljska – imale preporuke za pojedine zemlje povezane sa sudjelovanjem žena na tržištu rada i funkcioniranjem usluga za djecu, dok su još 22 zemlje dobile preporuke za pojedine zemlje koje su se odnosile na skupine u nepovoljnom položaju ([18]), što je dovelo do neizravnih mjera u vezi sa zapošljavanjem žena ili njihovim statusom koje je teško kvantificirati. EGSO napominje da bi, s obzirom na podatke o učinku krize uzrokovane COVID-om 19 na gospodarsku i socijalnu situaciju žena, bile poželjne specifične preporuke za pojedine zemlje u pogledu rodne ravnopravnosti kako bi se pozvalo na dosljedno ex ante planiranje u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost, među ostalim s ciljanim ulaganjima.

4.7 EIGE u nekoliko izvješća ističe nejednaku raspodjelu obiteljskih obveza, posebno kad je riječ o skrbi za djecu i uslugama dugotrajne skrbi za starije osobe i osobe s invaliditetom ([19]). Te su odgovornosti jedan od glavnih razloga niske razine sudjelovanja žena na tržištu rada ([20]). Zbog ograničenja kretanja i zatvaranja škola situacija se pogoršala. U tom kontekstu treba napomenuti da se u mnogim nacionalnim planovima za oporavak i otpornost prepoznaje odnos između neplaćenih usluga skrbi i mjera za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života te su njima uvedene posebne mjere kojima se prednost daje jačanju usluga skrbi o djeci ([21]).

4.8 Te usluge moraju biti dostupne i obiteljima slabijeg imovinskog stanja, zbog čega treba preispitati kriterije određivanja cijena kako bi se svima olakšao pristup tim uslugama. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti promicanju cjelodnevnog boravka u cijelom školskom sustavu, uključujući i školske i izvanškolske aktivnosti, te provedbi dodatnih usluga u vrtićima, kao što su usluge koje se pružaju prije i poslije vrtića, te poboljšanju javne ponude ljetnih kolonija za djevojčice i dječake. Riječ je o neizravnim mjerama za koje je potrebno pronaći sigurne i trajne investicijske kanale, koji nažalost nisu navedeni u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost sa srednjoročno i dugoročno programiranim sredstvima.

([15]) O Prijedlogu direktive o transparentnosti plaća trenutno se pregovara u okviru trijaloga.

([16]) Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU (SL L 188, 12.7.2019., str. 79)

([17]) Europski parlament, izvješće „Preporuke za pojedine zemlje i planovi za oporavak i sigurnost – Tematski pregled o rodnim pitanjima" objavljeno u listopadu 2021.

([18]) Vidjeti bilješku 14.

([19]) Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Članovi obitelji koji brinu o osobama s invaliditetom i starijim osobama – Uloga članova obitelji koji brinu o osobama s invaliditetom i starijim osobama: strelovito širenje te pojave tijekom pandemije)" SL C 75, 28.2.2023., str. 75)", u kojem se iznose važne preporuke o mjerama koje treba poduzeti.

([20]) Izvješće EIGE-a *Gender Mainstreaming – Gender stakeholders consultation* (Rodno osviještena politika – Savjetovanje s dionicima o rodnim pitanjima) objavljeno 2019.

([21]) Vidjeti bilješku 1.

4.9 EGSO želi da se osposobljavaju djelatnici centara za zapošljavanje s usmjeravanjem na rodnu perspektivu kako bi se razvila i širila kultura bez rodnih stereotipa. Istodobno je važno promicati partnerstva poduzeća i radnika u pogledu zapošljavanja i osposobljavanja kako bi se promicalo uključivanje žena u sektore u kojima prevladavaju muškarci.

4.10 EGSO podržava ideju davanja prednosti poticajima za poduzeća koja zapošljavaju žene na koje se odnose aktivne politike, sa stabilnim ugovorima o radu i dobrim radnim uvjetima. Osim toga, važni su i poticaji za prateće mjere i mjere potpore za samopoduzetništvo, među ostalim i putem potpore usmjerene na mjere za financijsko i upravljačko osposobljavanje i pristup financijskim instrumentima ([22]).

5. **Posebne napomene**

5.1 Kriza je zadala jak udarac ženama, koje su često primorane prihvaćati poslove za koje su prekvalificirane. Osim toga, neželjeni rad na nepuno radno vrijeme sve je češći među radnicama. Kako bi se preokrenuo taj trend i povećalo sudjelovanje žena na tržištu rada te promicalo kvalitetno i kvalificirano zapošljavanje, prioritet je jačanje izravnih i neizravnih mjera u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost.

5.2 Kako bi se smanjile rodno uvjetovane razlike, EGSO preporučuje usklađeno i komplementarno programiranje nacionalnih planova za oporavak i otpornost sa svim drugim sredstvima i programima EU-a, počevši od sredstava i programa za koheziju.

5.3 Zbog postojećih rodnih razlika i nejednakosti javne politike nisu rodno neutralne, stoga je važno da sve institucije – europske, nacionalne i lokalne – donesu rodno osjetljiv proračun kao dokument koji je komplementaran s poreznim politikama. U tu svrhu EGSO preporučuje da donošenje rodno osjetljivog proračuna bude obvezno u fazi europskog semestra ([23]).

5.4 EGSO upozorava na rizik da bi Mehanizam za oporavak i otpornost, s obzirom na to kako je osmišljen, mogao povećati razlike u nekim proizvodnim sektorima kao što su zeleni i digitalni sektori. Iako je rodna ravnopravnost međusektorski prioritet, bez konkretnih i mjerljivih mjera za promicanje zapošljavanja žena, među ostalim u pogledu visokih kvalifikacija u sektorima s visokom stopom zaposlenosti žena, postoji opasnost da će se rodno uvjetovana razlika u zapošljavanju dodatno povećati uz rizik daljnje segregacije žena i njihovo zapošljavanje u manje profitabilnim djelatnostima.

5.5 Nacionalni planovi za oporavak i otpornost trebali bi uključivati usporedive pokazatelje za mjerenje poboljšanja u pogledu jednakosti plaće, pristupa tržištu rada po sektorima, usklađivanja radnog vremena i vremena posvećenog skrbi, povlaštenih kredita, poticaja za promicanje samopoduzetništva i samozapošljavanja žena.

5.6 Poticaji za zapošljavanje žena na neodređeno vrijeme trebali bi imati prednost u odnosu na druge poticaje i trebalo bi ih isključiti iz konteksta državnih potpora.

5.7 Bolje usklađivanje radnog vremena i vremena posvećenog skrbi jedan je od glavnih ciljeva za oslobađanje punog potencijala žena u svijetu rada i poboljšanje poslovne produktivnosti. U tu svrhu EGSO smatra da je prioritet ulagati sredstva u usluge usklađivanja rada i usluga skrbi ne samo dodatnim uslugama u vrtićima i promicanjem sve većeg broja besplatnih usluga obrazovanja za djecu u dobi do 3 godine za kućanstva s niskim dohotkom, nego i povećanjem ulaganja u provedbu usluga dugotrajne pomoći i skrbi.

5.8 Postizanje ciljeva usklađivanja radnog vremena i vremena posvećenog skrbi mora se poduprijeti zapošljavanjem osoba s posebnim vještinama i potrebom za kontinuiranim strukovnim osposobljavanjem svih uključenih u pružanje tih usluga, u kojima danas prevladavaju žene.

([22]) U okviru španjolskog plana za oporavak i otpornost namijenjeno je 36 milijuna EUR za pomoć poduzetnicama *start-up* poduzeća; u okviru talijanskog plana za oporavak i otpornost mobilizira se 400 milijuna EUR za potporu sudjelovanju žena u poduzetničkim aktivnostima.
Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Ulaganje s rodnom dimenzijom kao način poboljšanja rodne ravnopravnosti u Europskoj uniji” (SL C 100, 16.3.2023., str. 16), u kojemu se iznose prijedlozi za poticanje ulaganja u žensko poduzetništvo.

([23]) Dokument Europske komisije za raspravu, *Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence* (Prakse donošenja rodno osjetljivog proračuna: koncepti i dokazi), lipanj 2022.

5.9 EGSO ističe važnost proširenja klauzule o nagrađivanju za zapošljavanje žena na cjelokupnu javnu nabavu kako bi se pružila potpora poduzećima koja se trude stvarati stabilna radna mjesta, jačati socijalnu uključenost i smanjiti rodno uvjetovane razlike u zapošljavanju.

5.10 Rodni jaz vrlo je prisutan u prirodnim znanostima, a stvara se već u ranom obrazovanju. Nažalost, samo su u nekoliko nacionalnih planova za oporavak i otpornost predviđene mjere za povećanje sudjelovanja žena u tehničkim i znanstvenim institutima te u prirodoslovno-tehničkim sveučilišnim programima (STEM). Stoga su potrebna posebna ulaganja u planove osposobljavanja kako bi se potaknulo sudjelovanje djevojaka u znanosti, kao i u istraživanju i razvoju, te ulaganja i novi oblici potpore ciljanim projektima radi osiguravanja većeg sudjelovanja žena u inovativnim aktivnostima. S obzirom na to da će te mjere imati pozitivan učinak u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, potrebno ih je strateški planirati.

5.11 EGSO smatra da je važno djelovati i u području oporezivanja, u skladu s uputama Komisije ([24]) i na temelju nacionalnog zakonodavstva, uvođenjem poreznih olakšica na drugi dohodak u kućanstvu, koji je često dohodak žena, za obitelji s nižim dohotkom. Važno je i uvesti porezne olakšice na dohodak obitelji sa samohranim roditeljem koje su slabijeg imovinskog stanja.

5.12 Osim mjera utvrđenih u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost, EGSO kao popratne strateške mjere predlaže obveznu certifikaciju rodne ravnopravnosti kako bi se smanjio rodni jaz i poboljšali radni uvjeti žena, riješio problem rodno uvjetovanog nasilja ([25]), širio pametan rad kroz pregovore sa socijalnim partnerima i aktivirao plaćeni dobrovoljni rad na nepuno radno vrijeme, u skladu s nacionalnom praksom i zakonodavstvom, za žene koje se vraćaju s rodiljnog dopusta.

5.13 EGSO pozdravlja Komisijin pristup u izvješću, kojim se predviđa praćenje mjera nacionalnih planova za oporavak i otpornost pojedinačnih zemalja iz rodne perspektive. Bit će važno da misije Europske komisije u raznim državama članicama budu posebno usmjerene na postojeće mjere za rodnu ravnopravnost, osiguravajući pritom postupanje s transparentnim i dostupnim podacima.

5.14 EGSO preporučuje da gospodarski i socijalni partneri te civilno društvo budu u potpunosti uključeni u provedbu, praćenje i evaluaciju nacionalnih planova za oporavak i otpornost, među ostalim kroz namjenske upravljačke odbore na europskoj i nacionalnoj razini kako bi se promicalo koordinirano programiranje inicijativa za rodnu ravnopravnost.

Bruxelles, 14. prosinca 2022.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

([24]) Vidjeti bilješku 10.

([25]) Države članice pozvane su da ratificiraju Konvenciju MOR-a br. 190 o nasilju i uznemiravanju na radnom mjestu, koju su do sada ratificirale samo dvije europske zemlje.